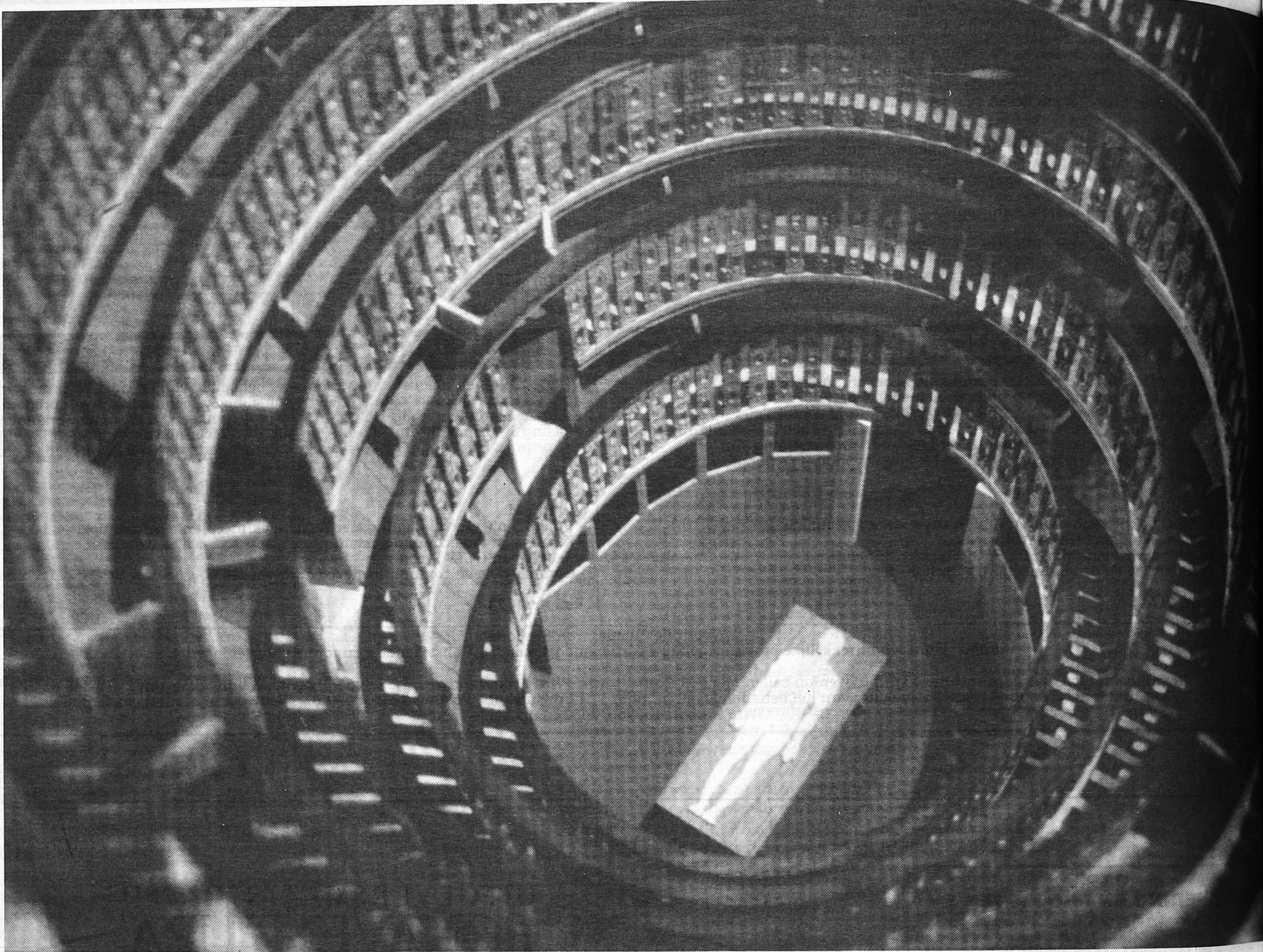

Hoezo 'neuro'? Hoezo

WILLEM LEVELT

Neurolinguïstisch programmeren (NLP) is in de mode; in de psychotherapie, het onderwijs en het bedrijfsleven. Voor ruim vierduizend gulden word je 'practitioner', en de resultaten zijn wonderbaarlijk. Maar wat is NLP eigenlijk? Psycholinguïst en hoogleraar Willem Levelt verdiepte zich in representatiesystemen en nominalisaties.

'Dit alles is lariekoek.'

Voor mij ligt een stapel bedrukte boeken. Het is de oogst van een speurtocht in Nederlandse bibliotheken naar informatie over NLP: *neurolinguïstisch programmeren*. Ik had er nog nooit van gehoord, totdat collega's en journalisten mij met enige regelmaat kwamen vragen of dat iets serieus was. Er wordt in mijn instituut heel wat neurolinguïstisch onderzoek verricht, dus ik zou dat moeten weten.

Inmiddels heb ik al die boeken gelezen en ook allerlei folders over NLP-trainingen. Mijn conclusie is: nee, dit is niet serieus.

NLP is van oorsprong een nieuwe vorm van psychotherapie, in de zeventiger jaren bedacht door Richard Bandler en John Grinder. Hun uitgangspunt was extreem pragmatisch. 'We zijn niet bepaald geïnteresseerd in wat "waar" is. Alleen wat bruikbaar is telt', schrijven ze in hun boek *Frogs into Princes*. En om te achterhalen wat bruikbaar is, gingen zij te rade bij wat grote psychotherapeuten, zoals Milton Erickson en Virginia

Satir, nu eigenlijk precies doen in een succesvolle therapie. Als je dat expliciet kunt formuleren dan heb je een 'model', dat aangeleerd kan worden. We zouden zo iets nu een expert-systeem noemen.

Dát iets werkt heeft, in de opvatting van NLP-beoefenaren, te maken met 'subjectieve ervaring', en NLP wordt steeds gedefinieerd als 'de studie van de structuur van de subjectieve ervaring'. Dat is bijna precies hoe Wilhelm Wundt, honderd jaar geleden, de psychologie definieerde (daar was het 'bewuste' ervaring). Geen geringe claim dus.

Die subjectieve ervaring ontstaat in ons centrale zenuwstelsel; dat rechtvaardigt het adjectief 'neuro'. Voorts worden die subjectieve representaties van de werkelijkheid door onze taal geordend, zo wordt ons verteld, en dat verklaart het adjectief 'linguïstisch'. Die representaties kun je aanwenden om bepaalde doelen te bereiken. Dat is 'programmeren'.

En wát voor doelen! Nadat een van hun studenten de verpleegkundi-

gen van een ziekenhuis in NLP had onderwezen, zo vertellen Bandler en Grinder, 'was het onmiddellijke resultaat dat de patiënten sneller beter werden en het gemiddelde ziekenhuisverblijf met iets meer dan een dag verkort werd'.

Dat is nog maar een peuleschil vergeleken met andere wonderen die NLP kan bewerkstelligen. Met de techniek kun je, volgens J.O. Stevens in zijn voorwoord bij *Frogs into Princes*, 'kinderen en volwassenen met "leermoeilijkheden" helpen zich over die belemmeringen heen te zetten, vaak in minder dan een uur'. Ook kan NLP je leren 'af te komen van de meeste ongewenste gewoonten - roken, drinken, te veel eten, slapeloosheid, enzovoorts - en dat in een paar zittingen'.

Verder kan NLP 'veel fysieke problemen genezen - niet alleen de meeste die als "psychosomatisch" bekend staan, maar ook enkele die daar niet toe behoren - binnen een paar zittingen'. 'NLP draagt zevenmijlslaarzen', zo heet het, 'en tilt

linguïstisch'?

van moderne *imaging*-technieken, waarbij de hersenen in beeld worden gebracht terwijl de proefpersoon een bepaalde taak uitvoert. Daarover heb ik in al die boeken geen woord gevonden. Ik neem aan dat de grondleggers gewoon dankbaar gebruik hebben gemaakt van de glamour die rond de term 'neurolinguïstiek' hangt.

Hoe 'neuro' is NLP? De bewering dat onze innerlijke ervaring het resultaat is van representaties in het centrale zenuwstelsel (de hersenen) is natuurlijk niet onjuist, maar wel volkomen triviaal. Wat wordt er mee gedaan, is de vraag.

Volgens NLP zijn alle interne representaties gekoppeld aan zintuiglijke ervaring (een oude stelling van de filosoof David Hume). De belangrijkste daarvan zijn visuele, kinesthetische (met beweging en houding samenhangende), auditorische (met het gehoor) en olfactorische (met de reukzin samenhangende) representaties, kortweg V-, K-, A- en O-representaties. Mensen verschillen in hun voorkeur voor V, K, A en O: de een is sterk op het gehoor gericht, de ander 'ziet' alles. Zo heeft iedereen een 'primaire representatiesysteem'.

Hoe ontdek je welk representatiesysteem een cliënt op een gegeven ogenblik gebruikt? Eén methode is letten op de blikrichting. 'Zo hebben Bandler en Grinder bijvoorbeeld ontdekt' (zo meldt het boekje *Neurolinguïstisch programmeren in Nederland*) 'dat er een systematisch verband is tussen iemands oogbewegingen en het soort informatie dat hij aan het verwerken is'. Als een rechtshandige naar linksboven kijkt, dan werkt hij met visuele voorstellingen. Als hij naar linksonder kijkt, werkt hij met zijn auditieve representatiesysteem, et cetera.

'Er is experimentele evidentie die er op wijst dat de hersengolf-activiteit in iemands primaire representatiesysteem een hogere signaal-ruisverhouding heeft dan de hersengolven die worden afgeleid van de andere, niet-bewuste systemen', zo verzekert ons Lankton in *Practical Magic*. Bij rechtshandigen zit dit primaire systeem in de linker hersenhelft, en je kunt dus aan de motorische activiteit van de (door de linker hersenhelft bestuurde) rechter lichaams-helft zien wat er zich in het belangrijkste representatiesysteem afspeelt, waar de aandacht van de cliënt zich op richt.

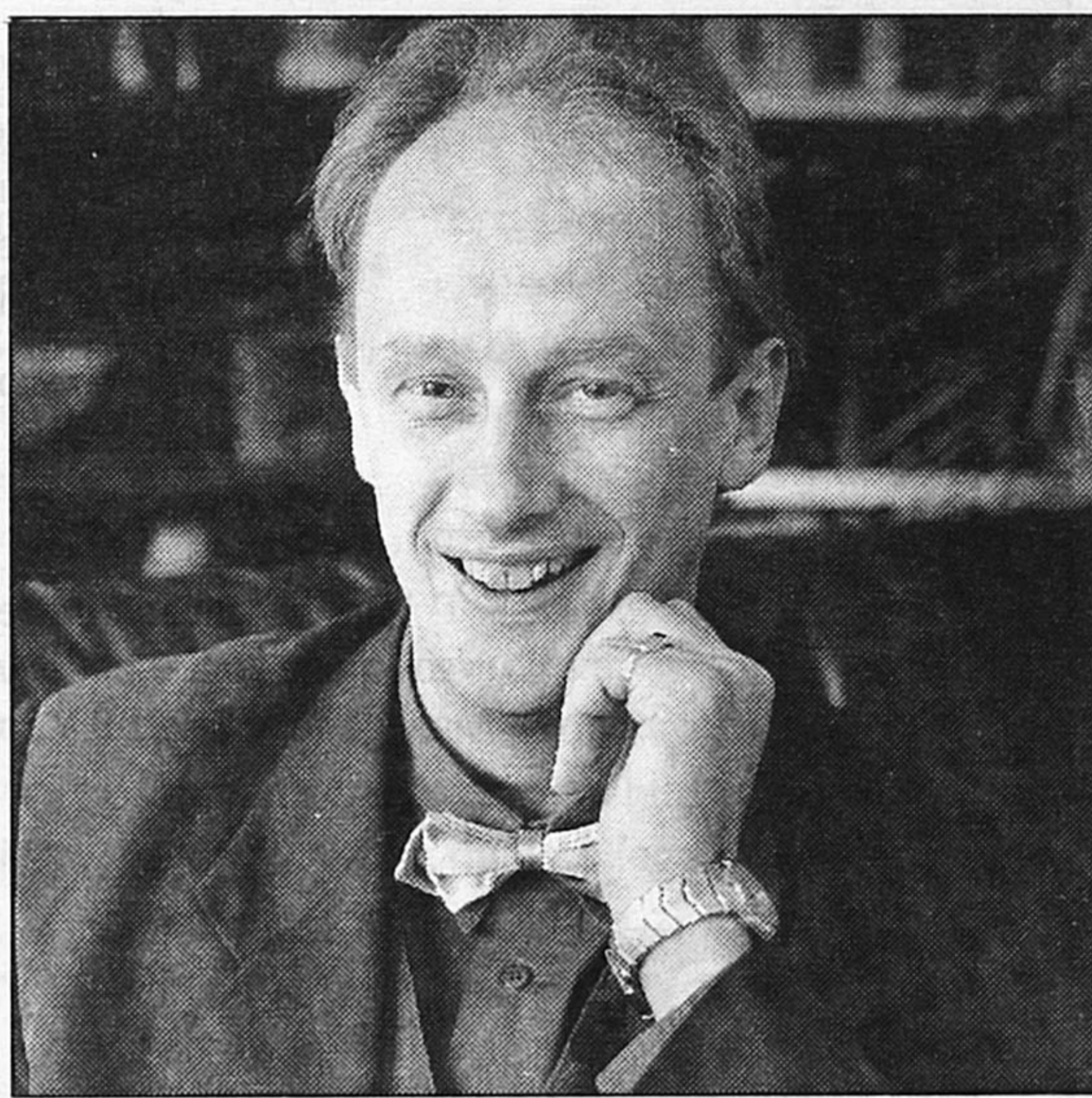
De andere kant van het lichaam zal eerder uitdrukking geven aan wat er zich in de minder bewuste systemen afspeelt. Daar moet je goed op letten in het contact met een cliënt. Je kunt er bijvoorbeeld mee uit elkaar halen wat een cliënt bewust beweert, en wat hij onderbewust eigenlijk meent.

Uit de duim gezogen

Dit alles is lariet. De genoemde 'experimentele evidentie' bestaat niet, Bandler en Grinder hebben niks ontdekt en de relatie tussen blikrichtingen en actieve representatiesystemen is geheel uit de duim gezogen.

Tot dezelfde categorie hoort de bewering (uit de SON-folder) 'creativiteit is een functie van het rechterbrein' en 'een dominant linkerbrein staat dit vermogen echter in de weg'. NLP kan ons leren 'hoe het juiste gebruik van uw fysiologie het creatieve

'Ik zie heel mooie resultaten'

Elmer Spaargaren

Acht jaar geleden kwam hij in aanraking met neurolinguïstisch programmeren. ('Toen ik een half jaar als organisatieadviseur werkte, zag ik een NLP-trainer aan het werk, die man kon

zó veel meer dan ik.') Inmiddels is hij zelf Mastertrainer en geeft hij tweemaal per jaar de cursus NLP Business Practitioner Training voor 'koersbepalers', à raison van 7500 gulden voor twaalf dagen. De cursussen zitten vol.

'NLP is effectief, maar naast zoveel andere dingen. Het is een vrij individuele benadering, wij maken ook veel gebruik van organisatie-modellen. Mijn uitgangspunt is: ieder model is fout, maar sommige zijn bruikbaar dan andere. De grootste vergissing die je kunt maken, is denken dat je model waar is. Het gaat erom of het werkt.'

NLP is voor hem geen trucendoos, maar ook geen geloof. 'De essentie zit niet in de technieken. NLP is een methodologie en een houding die een spoor van technieken achterlaat. Ik krijg er steeds meer zicht op hoe interne processen bij mensen verlopen: hoe mensen zichzelf motiveren, hoe het geheugen werkt. NLP maakt je veel effectiever in het aansturen van mensen om zichzelf te faciliteren, dat is het leuke.'

Dat veel mensen sceptisch zijn, kan hij wel begrijpen. Er is ook veel kof onder het koren. Over de trend alles positief te duiden: 'Mensen leren niet meer, ze zien alles door een roze bril. Soms is de positieve perceptie zo sterk dat mensen geen negatieve signalen meer binnenlaten. Mijn NLP is niet de NLP van de roze bril, mij

Egbert Kinds is partner bij De Boer en Ritsema Van Eck Organisatieadviseurs

gaat het erom of mensen in staat zijn signalen binnen te laten, of het nu positieve of negatieve zijn. Als iemands promotie niet doorgaat of hij wordt ontslagen, dan is dat heel beroerd. Maar vaak

gaan mensen in de slachtofferrol zitten: "Zie je wel, ze moeten mij ook altijd hebben." En dat is emotioneel niet gezond. Je kunt ook zeggen: "Goh, wat jammer. Nu moet ik een nieuwe uitdaging zoeken." Het gaat erom dat je de verantwoordelijkheid voor je eigen doelen neemt. Ben je de oorzaak van je eigen leven of het gevolg van je omgeving?"

Managementgoeroe Emiel Ratelband gebruikt dezelfde modellen als NLP, maar Kinds stoort zich daar niet aan. 'Hij is de beste motivator voor NLP. Ratelband is een *entertrainer*, geen trainer. Hij leert mensen niets, hij houdt ze een andere manier van kijken voor en wat trucjes. Ik vind dat niet slecht. Je moet bedenken dat hij óók een clown is. Hij komt een middagje langs en brengt mensen heel snel in een andere stemming. Maar de duurzaamheid daarvan is hooguit twee, drie dagen.'

Kinds kan wel begrijpen dat er weinig onderzoek naar de werking van NLP is gedaan en dat de meeste wetenschappers zich er verre van houden. 'Ik heb sterk de indruk dat de academische psychologie achterloopt bij de praktijk, net zoals - omgekeerd - reclamemakers altijd voorop lopen. Ze heeft haar eigen onderzoeksprogramma. We hebben nog heel weinig formele taal om zaken als NLP te beschrijven, maar ik zie dat mensen er heel mooie resultaten mee bereiken.'

ABC

"therapie" en "persoonlijke groei" ver, ver voorbij alle eerdere noties.'

Er bestaat een *Society of NLP* (SON), die trainingen verzorgt en allerlei certificaten uitreikt. Ook in Nederland kunt u via SON-cursussen die certificaten behalen. Voor / 4324,- *all in* kunt u al 'practitioner' worden (in 16 dagen). En het werkterrein heeft zich de laatste jaren enorm verbreed. NLP is allang niet meer alleen maar psychotherapie, maar ook communicatietechniek, didactiek, schoolbegeleiding, creativiteits-boosting en noem maar op. Als ik afga op de staat waarin mijn bibliotheekboeken verkeren - de meeste zijn letterlijk stukgelezen en staan vol met aantekeningen en onderstrepingen - moet NLP enorm populair zijn.

Blikrichting

Heeft NLP iets met neurolinguïstiek te maken? Nee, niets. Dat vak onderzoekt namelijk hoe spreken en taalverstaan door de hersenen wordt gestuurd, gebruik makend van klinisch onderzoek aan afasiepatiënten, en

proces stimuleert'.

Wat wordt er nog meer met 'neuro' gedaan? Behalve de voortdurende herhaling dat NLP gaat over representaties in de hersenen en 'veel aandacht heeft voor de wisselwerking tussen lichaam en psyche', die tot 'hetzelfde cybernetische systeem' behoren, heb ik alleen een lange beschouwing kunnen vinden over *engrammen*. Dat zijn 'ruimtelijke en tijdelijke patronen van actieve hersencellen'.

Een actief engram, zo lezen wij, veroorzaakt een kettingreactie van elkaar activerende engrammen. Als dit proces gemakkelijk loopt, merken we er niks van. Maar als het ergens vastloopt (er is geen vervolg-engram) dan wordt het laatste engram in de keten bewust, begeleid door een negatieve emotie. Er treedt dan activiteit op in de motorische hersenschors (dus toch een vervolg-engram?) en we gaan huilen of zuchten. Hier wordt een dubieus psychologisch verhaal in een engrammen-metafoor verpakt, die niets toevoegt en geen enkele voorspellende waarde heeft. Het klinkt natuurlijk wel erg wetenschappelijk.

Uiterste verwarring

Hoe 'linguïstisch' is NLP? Bij herhaling horen we dat John Grinder hoogleraar in de linguïstiek was, dus dat belooft veel goeds. En er wordt inderdaad veel over taal en linguïstiek gezegd. De hoogleraar begint bij de transformationele grammatica, die heeft ontdekt dat er aan de taal die wij gebruiken een exacte, maar onbewuste syntaxis ten grondslag ligt. We weten intuïtief of een zin 'in orde' is.

Evenzo hebben goede therapeuten heldere therapeutische intuïties, maar zijn zij zich er niet erg bewust van waar die vandaan komen. NLP maakt dat expliciet, haalt de onder-

NLP is niet meer en niet minder dan een geloofsleer. En bij een geloof horen leiders, goeroes. Die zijn er, en ze worden vereerd

liggende 'syntaxis' ervan naar boven. Maar dan duiken we er echt in.

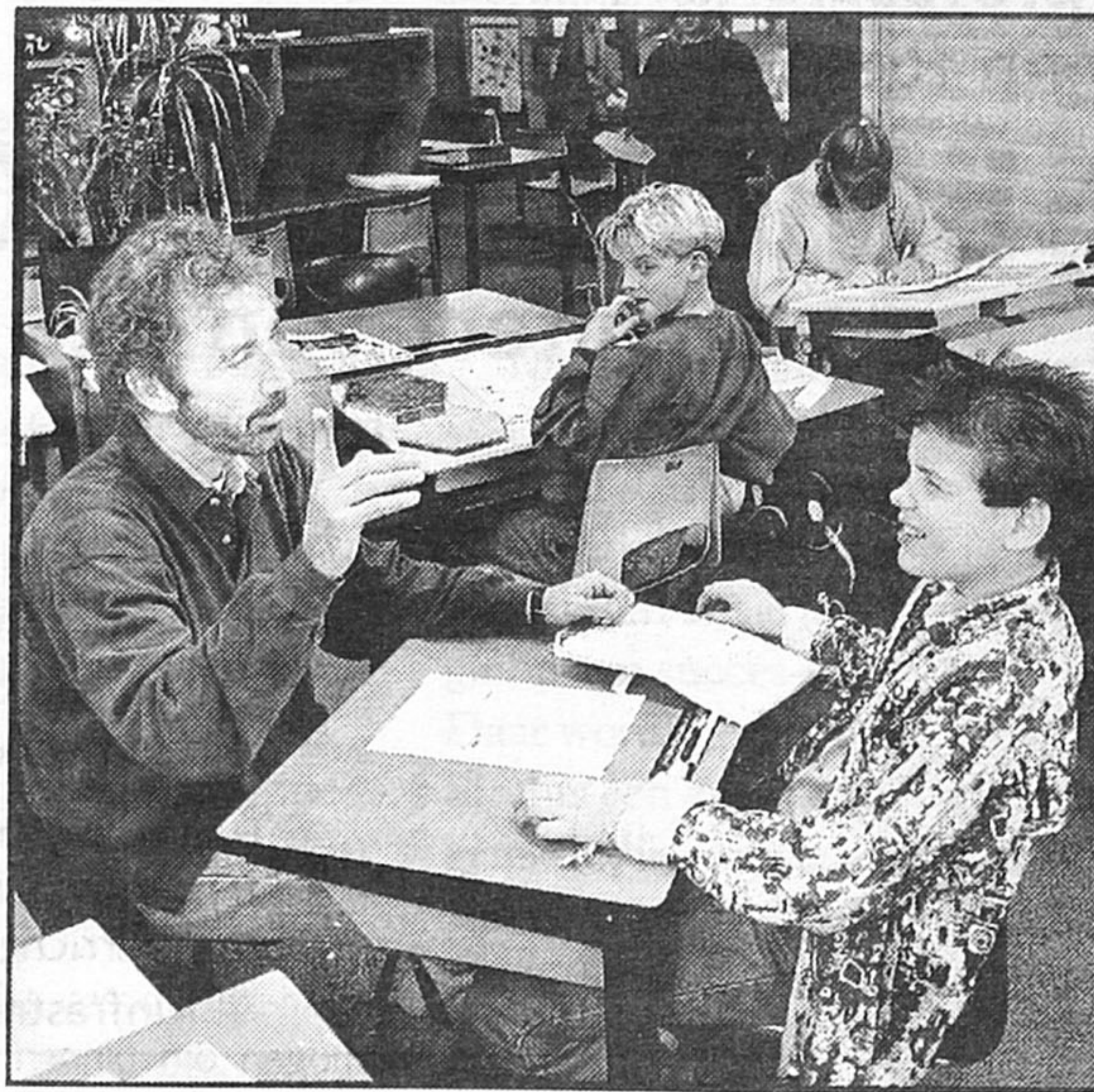
Nominalisaties, die hebben het gedaan. Als je een proces beschrijft als of het een gebeurtenis of een ding is, dan nominaliseer je en 'op die manier breng je de mensen om je heen in uiterste verwarring' (*Frogs into Princes*). Als je zegt 'I want more love in my life' dan nominaliseer je. En als je dat steeds doet, kan je therapeut gevoelig aannemen dat de bijbehorende innerlijke ervaringen verstand zijn. Je zult (aldus Lankton in *Practical Magic*) geen flexibel gedrag vertonen. Je kunt maar beter zeggen: 'I intend to do more loving'.

Zonder enige aarzeling vallen de hoogleraar en zijn volgelingen in het zwarte gat van het linguïstisch relativisme: hoe je het zegt, denk je het. Eskimo's hebben zeventig woorden

voor sneeuw, zegt Grinder, een oude misvatting herhalend (ze hebben er in feite maar twee), en daaraan kun je zien wat ze allemaal van sneeuw afweten.

Dezelfde categorie-fout wordt gemaakt wanneer NLP-therapeuten de taal van een cliënt gebruiken om diens dominante representatiesysteem op te sporen (u weet wel: V, K, A of O). Iemand die V-dominant is zou vaak dingen zeggen als 'Ik zie wat je bedoelt', of 'Ik kan me er geen voorstelling van maken'. Hij gebruikt dan visuele 'predikaten' (de term wordt voortdurend verkeerd gebruikt, maar een kniesoor die daarover valt). Een A-dominant persoon produceert graag uitingen als 'Ik hoor je wel' of 'Dat roept om vergelding'. Daar moet je als therapeut of pedagog goed op letten. Het is, naast de

'Iedereen weet dat het werkt'

Gerlo Beernink

'Op een basisschool krijg je allerlei boekjes met na- en bijscholingscursussen in de bus. Op een keer viel mijn oog op de SON-opleiding: NLP in opvoeding en onderwijs. Ik dacht: dat is het.'

'Na ruim vijftientig jaar in het onderwijs heb je alles gehad, alles meegemaakt. Ik had met mijn team altijd vooraan gestaan met nieuwe ontwikkelingen. Inmiddels was ik vooral met mezelf bezig, tja, dat krijg je, *mid-life*. Al het andere bood me niets nieuws meer. NLP is ook een proces van zelfverandering. Een onderwijzer, en zeker een hoofd, heeft toch de neiging meteen met een oordeel klaar te staan. Door NLP sta ik opener in communicatie.'

Een jaar geleden deed Hulshof de Practitioners Training en afgelopen zomer de Masters Practitioners Training. De eerste trainingsdag herinnert hij zich nog levendig: 'Ik kom nog uit een tijd dat je nooit je mond opendeed. Bij rollenspelen stond ik altijd achteraan. Maar we waren nog geen kwartier binnen of ik moest al iets doen. De dag is omgevlogen. Alles wat je deed was zo nieuw. Bij elke oefening zag je dingen die je nog nooit waren opgevallen. Toen ik thuiskwam, heb ik tot half elf zitten ratelen. Ik ging verder met m'n vrouw, zag van alles aan haar.'

'De gedachte achter NLP is dat je zicht krijgt op onbewuste processen. Aan oogbewegingen kun je zien wat er in die andere persoon

Fred Hulshof is directeur van een openbare basisschool in Achterveld. Sinds ruim een jaar werkt hij in zijn groep leerlingen met NLP.

gebeurt. Je leert herkennen hoe een ander informatie filtert. Doet iemand dat vooral visueel, auditief of kinesthetisch, dat wil zeggen via beweging en gevoel. Tegen een kind dat primair kinesthetisch is moet je niet zeggen dat het stil moet zitten of niet met die papclip mag frunniken, want

dan kan het geen informatie meer opnemen.' Op zijn school praatte Hulshof er niet veel over. 'Ik wilde mijn collega's niet kopschuw maken, ik wilde niet dat ze zouden zeggen: "Fred is weer met iets nieuws bezig." Ze zagen de leerlingen in mijn groep veranderen en daardoor raakten ze gemotiveerd om over NLP te horen.'

Is de grotere aandacht voor leerlingen niet het halve werk? 'Dat speelt een rol, maar als je de aandacht alleen richt op iemands zwakke punten, dan zet het niet zoveel zoden aan de dijk, dan krijgt zo'n kind nog geen aardig beeld van zichzelf en anderen trouwens ook niet.'

Dat NLP wetenschappelijk omstreden is, kan hem niet veel schelen. 'Als het werkt dan werkt het. Moet alles wetenschappelijk bewezen zijn voordat je het kunt gebruiken? Als ik met een kind ineens door een grens ga, ineens mogelijkheden ontdek, dan mag een pedagogisch instituut er van mij een jaar over denken hoe dat tot stand gekomen is. NLP'ers zijn niet op zoek naar hoe de methode werkt, omdat iedereen heel goed weet dat het werkt.'

blikrichtingmethode, de tweede manier om achter iemands dominante representatiesysteem te komen. En het is verstandig om daarbij aan te sluiten. Als de cliënt zegt: 'Dat luistert heel nauw', mag de therapeut niet antwoorden: 'Alleen ogenschijnlijk.'

Conversatie-analyse

Het principe 'hoe je het zegt, denk je het' is in de moderne psycholinguïstiek volkomen achterhaald. De relatie tussen taal en denken, tussen taal en cognitie, is aanzienlijk minder direct. Eén voorbeeld: Gleitman vond dat een van de eerste werkwoorden die een blind kind leert gebruiken 'zien' is. Een NLP'er zou daaruit valselyk concluderen dat het kind over een V-systeem beschikt. Precies die fout wordt standaard gemaakt ten

opzichte van alle NLP-clënten.

Op één punt maken NLP-therapeuten wel enigszins een goed gebruik van de taalkunde. Ze hebben, op een wat slordige manier, het klassieke onderscheid tussen oppervlaktestructuur en dieptestructuur van een zin overgenomen. De dieptestructuur van een zin kan bepaalde argumenten of andere informatie bevatten die niet tot uiting komen in de oppervlaktestructuur. In de zin 'Het besluit werd genomen' staat niet uitgedrukt *wie* dat besluit genomen heeft. Het kan wel eens zin hebben daar bij de cliënt navraag over te doen.

Ook is het interessant om op 'presupposities' te letten. Als een cliënt zegt 'Mijn vrouw probeerde weer tegen me te liegen', is er de onuitgesproken vooronderstelling dat zij in

het verleden inderdaad tegen hem gelogen heeft. Over presupposities bestaat een flinke hoeveelheid psycholinguïstische literatuur. Zo weten we bijvoorbeeld dat als je een getuige vraagt 'Hebt u de auto gezien?' je vaker een ja-antwoord krijgt dan wanneer je vraagt 'Hebt u een auto gezien?' De eerste vraag vooronderstelt namelijk het bestaan van die auto, de tweede vraag doet dat niet.

Maar zulke, echt relevante literatuur vind ik in mijn stapeltje boeken niet genoemd. Ook ander goed bruikbaar taalkundig en psycholinguïstisch onderzoek wordt geheel genegeerd. Conversatie-analyse bestaat al tientallen jaren, en heeft allerlei belangwekkends opgeleverd over het verloop van dialogen, de functie van

niet-verbale cues daarbij, enzovoorts. NLP heeft de mond vol van communicatie en interactie, maar nergens is een woord te vinden over conversatie-analyse.

Lak aan wetenschap

De verhouding met de wetenschap is dus, zacht gezegd, wat ongemakkelijk. Bandler en Grinder zeiden het al: 'We zijn niet bepaald geïnteresseerd in wat waar is.' Het gebruik van neurologie en linguïstiek is ronduit armzalig. In feite is het niet meer dan lippendienst: NLP heeft gewoon lak aan de wetenschap. De grondleggers schrijven (in *Reframing*): 'Dus, als we toevallig iets noemen waarvan je uit wetenschappelijk onderzoek, of uit statistieken, weet dat het onjuist is, realiseer je dan dat

we je een ander niveau van ervaring aanreiken.'

Maar waarom dan toch al dat geflirt met de wetenschap? Ik weet maar één antwoord: voor de verkoop. NLP is net zo wetenschappelijk als het communisme of de eugenetica. Het verhaal is er eerst, de wetenschappelijke argumenten worden er *pour besoin de la cause* bijgeleverd.

Maar als het alleen maar gaat om een bruikbare, praktische methode, wil men dan niet weten of het ook echt werkt? Die interesse is gering. Nergens in al die literatuur heb ik een glimp van succes-scores aangetroffen. Daar wordt geen belang aan gehecht. Slechts één keer wordt er iets over opgemerkt, in *Psychotherapie, een kwestie van wennen* van Lucas Derks. Die

Waarom toch dat geflirt met de wetenschap? Ik weet maar één antwoord: voor de verkoop

schrijft verrassenderwijs: 'Steeds blijkt dat de meeste therapieën niet veel effectiever zijn dan neptherapieën.' Derks is zo eerlijk om NLP hiervan niet uit te sluiten. Maar geen nood! De placebo-werking van nep- en andere therapieën is een echt psychologisch effect en daar gaat het nu juist om. En daarna zeurt hij pagina's lang door, zonder enig statistisch gegeven, over waarom NLP dan toch beter is dan al die methoden. Blijkbaar geldt: alle therapieën zijn gelijk, maar sommige zijn gelijkter dan andere.

NLP is niet meer en niet minder dan een geloofsleer. En bij een geloof hoort een autoriteit, een goeroe, een leider. Die zijn er, en ze worden vereerd. Ik noemde Grinder, lid van het 'legendarische duo' Grinder en Bandler. Maar wat vindt u van dr. Wyatt Woodsmall? Hij was, jubelt de SONfolder, 'de eerste NLP-er die de titel van Mastertrainer in NLP verwierf, door Richard Bandler rechtstreeks aan hem toegekend'. Een gezalfde dus. En een goede keus, want 'Woodsmall is doctor in de wetenschapstheorie, behaalde de mastergraad in filosofie, theologie en natuurkunde'. Hij is 'een wandelende NLP-boekenkast'. Enzovoorts, enzovoorts.

Het grootste wonder

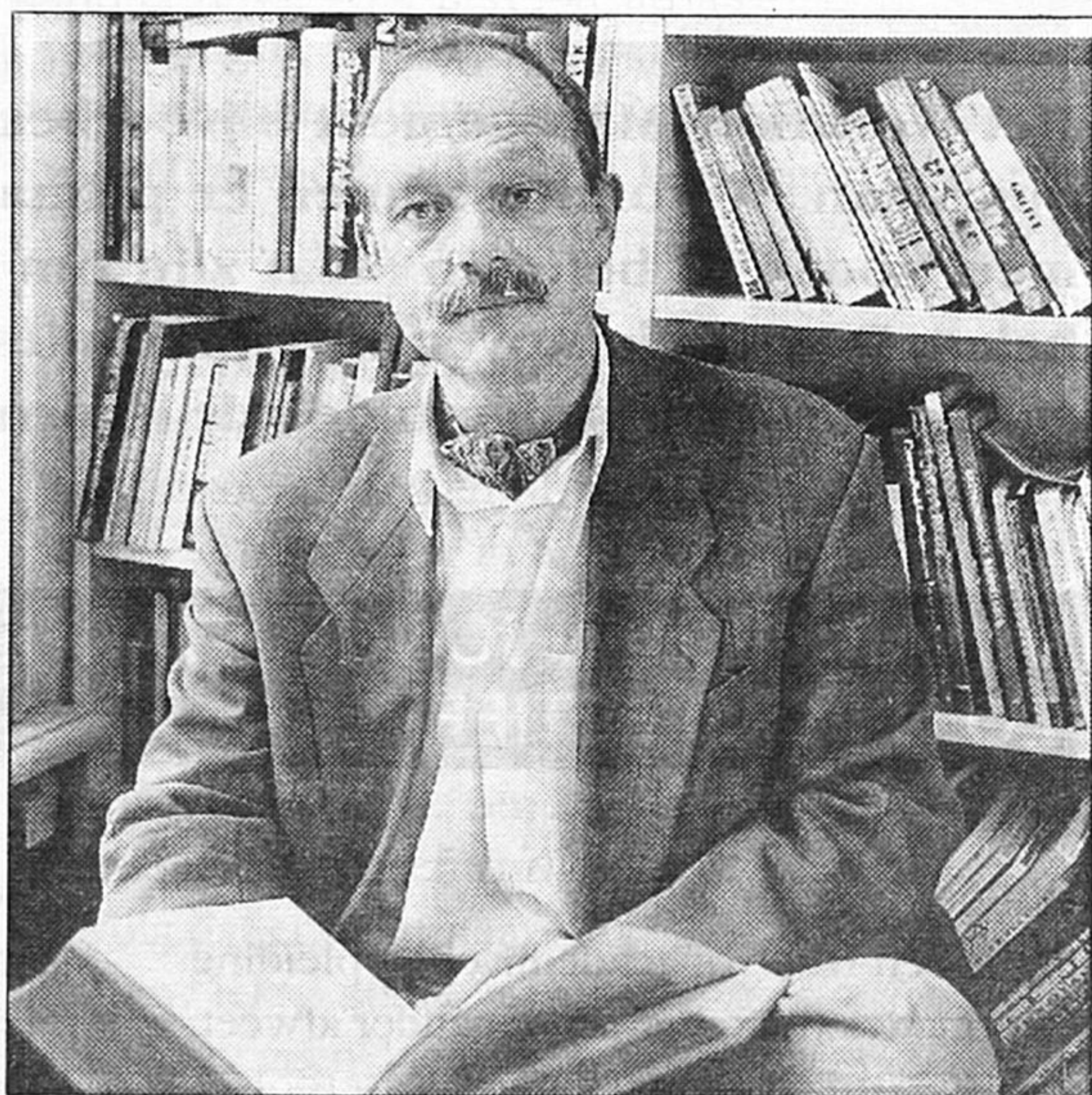
Bij een geloof horen wonderen. 'Wie zich verdiept in NLP' (aldus de folder) 'verwerft verbazingwekkende nieuwe inzichten.' We moeten weten dat 'NLP de interne processen heeft blootgelegd die we gewoonlijk "denken" noemen'. Dat is de academische psychologie inderdaad nog niet helemaal gelukt. Ook het belang voor het onderwijs is duidelijk: 'NLP geeft heel precies inzicht in de denkstrategie van het kind, dat gedeelte van het proces tussen Vraag en Antwoord wat u nooit kon observeren of bevragen.'

En dat is dus nog maar het begin van de gouden bergen. Ik noemde al de patiënten die wonderbaarlijk snel beter werden, de leerproblemen die als sneeuw voor de zon verdwenen, 'vaak in minder dan een uur', de ongewenste gewoonten die 'in een paar zittingen' het veld ruimden.

Het grootste wonder van NLP is echter dat therapeuten, onderwijzers, orthopedagogen en mensen uit de wereld van de bedrijfscommunicatie zich in groten getale door zulke volstrekt ongefundeerde beweringen laten verlokken tot het volgen van allerhande kostbare cursussen. **i**

Willem J.M. Levelt is directeur van het Max Planck Instituut voor Psycholinguïstiek te Nijmegen.

'De naam NLP moet je echt zien als een grapje'

Gerlo Beermink

'In de psychiatrie is het moeilijk om blijvend resultaat te bereiken. Ik was op zoek naar een effectieve methode. Via de hypnose kwam ik bij neuro-linguïstisch programmeren terecht. NLP maakt gebruik van de innerlijke hulpbronnen die iemand heeft. Het kan overal worden toegepast waar innerlijke subjectieve ervaring een belangrijke rol speelt. In de hulpverlening, de gezondheidszorg, het onderwijs, het bedrijfsleven. Laatst hadden we zelfs een die-renarts op een cursus.'

De term 'neuro-linguïstisch' heeft een natuurwetenschappelijke klank waar Hollander zelf ook niet echt gelukkig mee is. 'Die naam moet je echt zien als een grapje. Een van de ontwikkelaars van de methode werd op een dag in zijn auto aangehouden op de campus. Hij zei tegen de campuspolitie dat hij vreselijk haast had, omdat hij college moest geven. De politie vroeg: "Waarin dan wel?" Om zijn haast gewicht te geven schermde hij met een dure term die hem voor de mond kwam: "Neuro-linguïstisch programmeren", en hij mocht doorrijden.' Of deze anekdote historisch is, weet Hollander niet. Is de benaming een verkooptruc? 'Het zou kunnen', zegt Hollander, 'maar dan is het niet zo'n goeie, want mensen in deze business, managers, therapeuten, hebben meestal niet zoveel op met wetenschap. Het

Klinisch psycholoog Jaap Hollander richtte dertien jaar geleden het Instituut voor Eclectische Psychologie (IEP) op.

maakt ze niet veel uit of iets wetenschappelijk onderzocht is, als het maar werkt. En bovendien: iedere redentatie valt op een of andere manier altijd wel wetenschappelijk te staven. Voor zover de term neuro-linguïstisch de suggestie mocht wekken dat elk onderdeel wetenschappelijk is aangetoond: dat is onjuist.' Toch hebben NLP'ers het volste vertrouwen in hun instrumenten. Zo schrijft het IEP in zijn brochure over zijn modelleringservice: 'Uw bedrijf of instelling heeft één of meer uitzonderlijk goed functionerende mensen waarvan u denkt: "Ik wou dat we daar meer van hadden!" Het IEP modelleert deze mensen voor u, d.w.z. dat wij hun denk- en gedragpatronen in kaart brengen. Die patronen worden vervolgens in een training overgedragen aan andere medewerkers.' Geloof Hollander werkelijk dat mensen zo veranderbaar zijn?

'Mensen die iets willen veranderen hebben de hulpbronnen daarvoor in zich, dat is een vooronderstelling van NLP. Dat is geen onomstotelijk feit, op dat abstractieniveau bestaan er geen feiten. Het is een attitude en

dus voor een deel een *self-fulfilling prophecy*. Maar wij zeggen echt niet tegen mensen dat ze alles kunnen als ze maar willen. We weten dat dat niet zo is. Maar van de andere kant: heb je dan meer aan de omgekeerde houding: "Deze persoon zal nooit veranderen"? Dat is ook een *self-fulfilling prophecy*.'

Per jaar volgen zo'n 240 mensen de Practitioners Training of de Masters Practitioners Training van het IEP. Na betaling van 4745 gulden, 22 trainingdagen en tien dagdelen bij een regionale oefengroep krijgen ze een certificaat, dat overigens niet erkend is door de overheid. Opvallend is dat zestig procent van de deelnemers een eigen bureau of praktijk heeft. Hollander: 'Er is geen keurmerk. Dat heeft voor- en nadelen. Vlees zonder keurmerk kan bedorven zijn, maar het voordeel is wel dat je er zelf altijd even aan ruikt.' Heeft hij geen last van het populistische imago van goeroes als Emiel Ratelband? Geringschattend: 'Ratelband verhoudt zich tot NLP zoals André van Duin zich verhoudt tot Shakespeare. Mensen die het sterkst vereenvoudigen en de grootste bek hebben, krijgen de meeste aandacht. Maar als je een complex systeem steeds verder vereenvoudigt, wordt het op een gegeven moment onzinig. Daarbij maakt het niet uit of het oorspronkelijke systeem klopt.'